

КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК ЮРИДИКАЛЫК УНИВЕРСИТЕТИ

**МИЛИЦИЯНЫН ГЕНЕРАЛ-МАЙОРУ Э.А.АЛИЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЧКИ ИШТЕР МИНИСТРЛИГИНИН АКАДЕМИЯСЫ**

Д 12.19.592 Диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда:
УДК 342.922(575.2)(043.3)

Иманкулов Эрболот Амантаевич

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА АДМИНИСТРАТИВДИК ИШТЕР БОЮНЧА
СОТ АКТЫЛАРЫН КАЙРА КАРОО**

12.00.14 – административдик укук; финансылык укук;
маалыматтык укугу

Юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук
даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациянын

АВТОРЕФЕРАТЫ

Бишкек-2021

Диссертациялык иш Кыргыз мамлекеттик юридикалык университетинин административдик, финансылык жана маалыматтык укугу кафедрасында аткарылды.

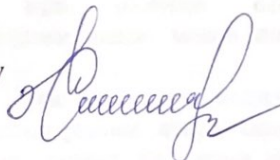
- Илимий жетекчи:** **Рысмендеев Бактыбек Джеңишбекович,**
юридика илимдеринин доктору, профессор,
Кыргыз мамлекеттик юридикалык университетинин ректору
- Расмий оппоненттер:** **Молдоев Эдилбек Эсенович,**
юридика илимдеринин доктору, профессор, Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин конституциялык жана административдик укуктар кафедрасынын башчысы
- Мамыралиев Айбек Абасканович,**
юридика илимдеринин кандидаты,
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Монополияга каршы жөнгө салуу мамлекеттик агенттигинин статс-катчысы
- Жетектөөчү уюм:** Б.Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин юридикалык факультетинин административдик жана финансы укугу кафедрасы, дареги: Бишкек шаары, Чүй проспектиси, 42

Диссертация 2021-жылдын 28-майында саат 12:30 Кыргыз мамлекеттик юридикалык университетинин жана милициянын генерал-майору Э.А.Алиев атындагы Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин Академиясынын алдында юридика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча түзүлгөн Д 12.19.592 диссертациялык кеңештин отурумунда корголот. Дареги: Бишкек шаары, Чүй проспектиси, 180а. конференц-зал (ауд. 412).

Диссертация менен Кыргыз мамлекеттик юридикалык университетинин дареги: 720001, Бишкек ш., Чүй пр., 180а жана милициянын генерал-майору Э.А.Алиев атындагы Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин Академиясынын дареги: 720083, Бишкек ш., Ч.Валиханов көч. 1а илимий китепканаларынан, ошондой эле диссертациялык кеңештин <http://www.ksla.kg> сайтынан таанышууга болот.

Автореферат 2021-жылдын 27-апрелинде таркатылды.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы, ю.и.к.

Анаркулова Э.С.

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. 2017-жылдын 1-июлуна тартып мамлекеттик бийлик органдары менен өз ара мамиледе жарандардын укуктарын соттук коргоонун кепилдиктерин камсыздоо үчүн принципалдуу мааниси бар Кыргыз Республикасынын жаңы Административдик-процесстик кодекси күчүнө кирип, анын зарылчылыгы коомдук-укуктук талаштарды кароонун өзгөчөлүгүн жаратты. Өз алдынча кодификацияланган мыйзамды кабыл алуу административдик сот өндүрүшүн жарандык сот өндүрүшүнөн бөлүп алуу боюнча маанилүү кадам болуп калды, анткени Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине коомдук-укуктук мамилелерден келип чыккан иштер боюнча өндүрүштү жөнгө салуучу жоболорду киргизүү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 93-беренесинде көрсөтүлгөн административдик сот өндүрүшү аркылуу сот адилеттигин жүргүзүү тууралуу ченемди талаптагыдай эмес ишке ашырып келген. Ушуга байланыштуу, мыйзамдуу күчүнө кирбеген да, кирген да сот актыларын кайра кароо темасы олуттуу актуалдуулукка ээ болгон. Бул, эң оболу, жүргүзүлүп жаткан сот системасынын реформасы жана жарандардын соттук коргоого, иштерди жогору турган соттун кайра кароосуна болгон укуктарынын өзгөчө маанилүүлүгү, Кыргыз Республикасында укуктук мамлекетти жана өнүккөн жарандык коомду куруу үчүн алардын коомдук бийлик менен өз ара мамилелери менен байланыштуу.

Административдик сот өндүрүшүндөгү кайра кароо институтун өркүндөтүүнүн негизги багыттарынын бири – административдик иштер боюнча сот адилеттигине тоскоолдуксуз жетүүнү, анын ичинде, жарандар үчүн сот актыларына даттанууну жөнөкөйлөтүү жана кандайдыр-бир тыюу салуучу мөөнөттөрдү белгилөө аркылуу жетүүнү камсыздоо болуп саналат.

Мамлекеттик бийлик органдарынын иш-аракеттерин/аракетсиздигин жана алардын актыларын талашуу тууралуу иштер боюнча сот актыларын кайра кароо административдик сот өндүрүшү жөнүндө кодификацияланган мыйзамдар кабыл алынгандан кийин Кыргыз Республикасында да, ошондой эле КМШ мамлекеттеринде да илимий изилдөөлөрдүн предмети болгон эмес. Кыргыз Республикасында күчтүү жарандык коомду куруу милдеттери мамлекеттик бийликти коомдук контролдоонун укуктук кепилдиктерин белгилөөнү талап кылат. Мунун алкагында ар бир жаран бийликке таасир этүүнүн кеңири айдыңын (палитрасын), буга кошуп эң кубаттуу соттук каражаттарды пайдалана алат. Ушуга байланыштуу, коомдук-укуктук мамилелерден келип чыккан иштер боюнча сот актыларын кайра кароонун натыйжалуу механизминде болгон муктаждык пайда болууда.

Жогоруда келтирилген аргументтер жана алардан келип чыккан тыянактар административдик сот өндүрүшүндөгү сот актыларын кайра кароонун натыйжалуулугун жогорулатуу жана өркүндөтүү жолдорун издештирүү зарылчылыгын шарттап турат. Мына ушунун бардыгы диссертациялык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугун алдын ала белгилейт.

Диссертациянын темасынын ири илимий программалар менен байланыштуулугу. Бул изилдөө демилгечилик максат менен жазылган изилдөө болуп саналат.

Диссертациялык изилдөөнүн максаты – Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча сот актыларынын кайра каралышына комплекстүү теориялык-укуктук талдоо жүргүзүү болуп саналат. Бул анын өнүгүү тенденцияларын аныктоо жана жогоруда аталган чөйрөдөгү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын натыйжалуулугун жогорулатууга жана өркүндөтүүгө багытталган сунуш-пикирлерди иштеп чыгуу үчүн керек.

Бул максатка жетишүү төмөнкүдөй илимий-практикалык милдеттерди чечүү менен байланышкан:

– административдик иштер боюнча сот актыларынын кайра каралуусунун келип чыгуу жана өнүгүү тарыхын талдап чыгуу, административдик иштер боюнча сот актыларынын кайра каралуусун аныктоого болгон теориялык мамилелерди изилдөө, анын өзгөчөлүктөрүн ачып берүү, ушунун негизинде “соттук сунуштама” түшүнүгүн кайтарууну сунуштоо;

– административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароочу соттордун юрисдикциясын изилдөө, аларды системалуу мамиле жасоо жагынан карап чыгуу жана конкреттүү сунуштарды иштеп чыгуу;

– айрым чет өлкөлөрдүн административдик иштерди кайра кароо боюнча мыйзамдарына салыштырма-укуктук талдоо жүргүзүү жана сот актыларын кайра кароо боюнча кодификацияланган актынын “бирдиктүү процесстик формасы жөнүндө” мыйзам ченемдүүлүктү ачып көрсөтүү;

- иш боюнча өндүрүшкө катышып жаткан адамдардын укуктарын натыйжалуу коргоону камсыздоо жагында кайра каралууга тийиш болгон, административдик иштер боюнча чыгарылган сот актыларын изилдөөгө алуу жана баа берүү;

– административдик иштер боюнча сот актыларынын жана кайра каралууга жаткан сот актыларынын кайра каралышын демилгелеген жактардын субъективдүү курамын изилдөө;

– Кыргыз Республикасында ушул иштер тууралуу сот актыларын кайра кароо боюнча административдик сот өндүрүшү чөйрөсүндөгү мыйзамдарды өркүндөтүү жаатында конкреттүү сунуштарды иштеп чыгуу.

Алынган натыйжалардын илимий жаңылыгы. Кыргыз Республикасында Административдик-процесстик кодекс кабыл алынгандан кийин, Кыргызстанда жана КМШ мамлекеттеринде алгачкы ирет монографиялык деңгээлде коомдук-укуктук мамилелерден келип чыккан сот актыларын кайра кароого талдоо жүргүзүлдү, административдик иштер боюнча соттордун чечимдери менен аныктамаларын азыркы этапта кайра кароонун теориялык-укуктук жана практикалык жагдайлары каралып чыкты, сот актыларынын кайра каралышын укуктук жөнгө салуу системасы сунушталды. Укук колдонуу практикасынын тажрыйбасын эске алуу менен административдик сот өндүрүшүнүн чөйрөсүндөгү жаңы укуктук ченемдерге талдоо жүргүзүлдү жана анын мындан аркы өнүгүү багыттары аныкталды.

Административдик сот өндүрүшүндө жарандардын соттук коргоого жана иштин жогору турган сот тарабынан кайра каралуусуна болгон конституциялык укукту мындан ары ишке ашыруу максатында, ишке катышып жаткан ар бир адамдын сот адилеттигине жетүүсүн камсыздоо үчүн “Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө” Мыйзамдын долбоору сунушталды.

Алынган жыйынтыктардын практикалык мааниси – иштелип чыккан илимий-практикалык жоболор мыйзамда белгиленген тартипте Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине сот актыларын кайра кароо боюнча өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү үчүн колдонулушу мүмкүн экендигинде. Мындан тышкары, автор тарабынан чыгарылган тыянактар жана сунуш-пикирлер окуу процессинде, “Административдик укук” жана “Административдик-процедуралык укук” сыяктуу дисциплиналарды окутууда пайдаланылышы мүмкүн.

Коргоого алынып чыгуучу негизги жоболор:

1. Биринчи жолу “соттук сунуштама” институтун киргизүү сунушталууда, мунун алдында биринчи инстанциянын судьялары тарабынан жүзөгө ашырылуучу апелляциялык инстанциянын алардын актыларын жокко чыгаруу жана алардын сунуштамаларын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун кассациялык инстанциядагы сотунун соттук жыйынында кароо үчүн өткөрүп берүү тууралуу чыгарган актыларынын негиздүүлүгүн

контролдоо түшүндүрүлөт. Белгилүү болгондой, Жогорку сот апелляциялык тартипте кабыл алынган сот актысын кайра кароонун алкагында чечимдерди кабыл алууда апелляциялык инстанциянын соттору кетирген кыйгап өткүс кемчиликтерди компенсациялоо милдети тагылган.

Мындай контролдун болуусу кассациялык инстанциядагы соттун өндүрүш этабында мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра кароо үчүн чечүүчү мааниси бар баалуулуктардын – соттук коргоого болгон укуктун жана укуктук аныктуулук принцибинин тең салмактуулугуна алып келет.

2. Кассациялык өндүрүш түшүнүгүн төмөнкүдөй автордук чечмелөө иштелип чыкты: “Кассациялык өндүрүш – бул кассациялык соттун (инстанциянын) административдик-процесстик мыйзамдардын ченемдери менен жөнгө салынган, административдик иштер боюнча мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү боюнча, соттун катачылыктарын ачыктоого жана оңдоого жана кызыкдар тараптардын кассациялык даттануусу жана/же прокурордун сунуштамасы боюнча коомдук-укуктук мүнөздөгү административдик-укуктук талаштарды чечүүгө багытталган иши”.

3. Даттануу берилип, сунуштама берилиши мүмкүн болгон сот актыларынын тизмеги административдик-процесстик мыйзамдарда аларды өз алдынча талашуу каралгандыгына гана эмес, ошондой эле процесстик актынын же чечимдин укуктук касиеттерине – алар талаштын маңызы боюнча жыйынтыктоочу же эки ортодогу болуп саналгандыгына, иштин мындан ары илгерилешине тоскоолдук келтире тургандыгына же келтирбестигине жараша болору; иш боюнча өндүрүштүн катышуучусу болуп саналбаган үчүнчү жактардын укуктарын козгойбу же жокпу, ошондой эле алар өндүрүштүн катышуучуларына жана үчүнчү жактарга карата аткарууга алынууга тийиш экендиги негизделет.

4. Административдик иштер боюнча соттун чечимдерин жокко чыгаруунун негиздеринин тизмегин кеңейтүү жана аны ишке катышып жаткан жактардын даттануулары жана прокурордун сунуштары боюнча жаңыдан кароого жөнөтүү зарылчылыгы сунушталат. Мындай негиздерге ишти кароодо жол берилүүчү чечимдерди кабыл алуу эрежелерин жөнгө салуучу төмөнкүдөй процесстик укук ченемдерин бузуулар киргизилүүгө тийиш: кеңешүүчү бөлмөнүн купуялуулугун бузуу жана ишке катышууга тартылбаган адамдардын укуктары жана милдеттери жөнүндө чечим кабыл алуу. Аталган укук бузуулар кайра кароо баскычында оңдолушу мүмкүн эмес жана аларды оңдоо үчүн ишти жаңыдан кароого кайтарып берүү керек.

5. Алгачкы ирет мыйзамдарда административдик сот өндүрүшү тарабынын даттануу берүү укугун кароо зарылчылыгы негизделүүдө. Бул тарап мурда сотко катышпай келген жана чыгарылган сот актысы тууралуу ишке катышкан башка жактардын даттануусу боюнча апелляциялык тартиптеги кайра кароодон кийин гана билген.

6. Талаш туудуруп жаткан сот актысынын чыгарылышына негиз болуп берген соттун актысын же административдик органдын актысын жокко чыгаруу катары кайтадан ачылган жагдайлар боюнча мыйзамдуу күчүнө кирген чечимди кайра кароо үчүн негиздерди колдонуудагы административдик-процесстик мыйзамдардан алып салуу сунушталат. Анткени аларга кайтадан ачылган жагдайлардын жалпы (түпкүлүктүү) белгилери мүнөздүү эмес. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктунда каралган учурда, сөз кайтадан ачылган жагдайлар тууралуу эмес, жаңы жагдай – административдик сот тарабынан конкреттүү иште колдонулган, талаш туудуруп жаткан сот актысынын чыгарылышына негиз болуп берген сот актысын же административдик орган актысын жокко чыгаруу тууралуу жүрүүдө. Демек, бул жагдай сотко жаңыдан кайрылууга негиз болуп бере алат.

Издөнүүчүнүн юридика илимине болгон жеке салымы изилдөөнүн илимий жаңылыгы, актуалдуу маселелерди чечүү жана административдик иштер боюнча сот

актыларын кайра кароо чөйрөсүндөгү мыйзамдарды өркүндөтүү аракеттери менен аныкталат. Диссертациянын негизги жоболору илимий-практикалык конференцияларда жана семинарларда баяндалган.

Диссертациялык изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо жана аларга негизделген тыянактар менен сунуш-пикирлер Кыргыз мамлекеттик юридика университетинин Административдик, финансылык жана маалыматтык укугу кафедрасынын кеңейтилген жыйынында жана Кыргыз Республикасындагы административдик сот өндүрүшүнө арналган семинарларда, тегерек столдордо, илимий-практикалык конференцияларда апробациядан өткөрүлгөн.

Диссертациянын жыйынтыктарын жарык көргөн материалдарда чагылдыруунун толук жетиштүүлүгү. Негизги жоболор, тыянактар жана илимий-практикалык сунуш-пикирлер 10 илимий макалада чагылдырылды.

Диссертациянын түзүмү. Диссертация Кыргыз Республикасынын ЖАКы койгон тиешелүү талаптарга ылайык аткарылды жана иш киришүүдөн, үч главадан, тыянактардан жана пайдаланылган адабияттан турат.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Кириш бөлүгүндө изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу, максаттары жана милдеттери негизделген, илимий жаңылыгы жана практикалык маанилүүлүгү жүйөлөнгөн, коргоого алып чыгуучу негизги жоболор түзүлдү; изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо боюнча маалыматтар жана аларды публикацияларда чагылдыруу келтирилди, изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү аныкталган.

Биринчи глава – “Административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо боюнча сот ишинин теориялык негиздери” – үч бөлүмдөн турат.

Биринчи бөлүмдө – “Административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо түшүнүгү, мааниси жана өнүгүү тарыхы” - "сот актыларын кайра карап чыгуу" түшүнүгү жана өнүгүү тарыхы - анын маңызын жана укуктук өзгөчөлүктөрүн, ошондой эле жарандардын сот тарабынан корголушуна болгон укуктун жана иштерди жогору турган соттун кайра кароосуна болгон укуктарынын мамлекет тарабынан кепилдикти камсыз кылуу маанисин изилденет. “Соттук сунуштама” институтун киргизүү сунушталууда, мунун алдында биринчи инстанциянын судьялары тарабынан жүзөгө ашырылуучу апелляциялык инстанциянын алардын актыларын жокко чыгаруу жана алардын сунуштамаларын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун кассациялык инстанциядагы сотунун соттук жыйынында кароо үчүн өткөрүп берүү тууралуу чыгарган актыларынын негиздүүлүгүн контролдоо түшүндүрүлөт. Белгилүү болгондой, Жогорку сот апелляциялык тартипте сот актысын кайра кароонун алкагында чечимдерди кабыл алууда апелляциялык инстанциянын соттору кетирген кыйгап өткүс кемчиликтерди компенсациялоо милдети тагылган.

Мындай контролдун болуусу кассациялык инстанциядагы соттун өндүрүш этабында мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра кароо үчүн чечүүчү мааниси бар баалуулуктардын – соттук коргоого болгон укуктун жана укуктук аныктуулук принцибинин тең салмактуулугуна алып келет.

Изилдөө темасынын изилденүү даражасы ар түрдүү булактарда чагылдырылды. Административдик сот өндүрүшүнө арналган илимий изилдөөлөр, мыйзам чыгаруу жана укук колдонуу иши үчүн сунуштамаларды иштеп чыгууга өбөлгө түзөт, алар ошондой эле окумуштуу-административисттердин илимий иштерин уюштуруу үчүн зарыл, аны Б.Ж. Абдраимов, А.В. Абсалямов, С.А. Алымкулов, Г.А. Алибаева, Ю.В. Анохин, Э.Б. Базарбаев, Д.Н. Бахрах, Ю. Н. Бочарникова, Н.В. Громова, Е.А. Дегтярева, Н.К.Джаналиева, И.М. Дивин, С.З. Женетль, К.Т. Камытов, К.К. Кerezбеков, И.С. Королев, А.А. Петрухин, Е.В. Стариков, Т.В. Пешкова, Ю.А. Попова, Б.Дж. Рысмендеев, О.С. Рогачёва, Т.А. Тюлегенов, Н.Т. Шерипов, К.Ж. Сабырова, У.М. Самудинов, А.К.

Соловьева, С.С. Сартаев, И.М. Машаров, Н.К. Маматазизова, Э.Э. Молдоев, Л.Т. Назаркулова, А.Ю. Семенихина, И.А. Соколов, А.А. Смирнова, Н.А. Омукеева, Н.А. Хахалева, Н.Ю.Хаманева, И.А. Чижов, Ф.Ф. Яхин, В.В. Ярков ж.б. ушул сыяктуу авторлордун көптөгөн монографиялары жана диссертациялык изилдөөлөрү күбөлөндүрөт.

Ишти кароодо жана ал боюнча сот чечимди чыгарууда сот тарабынан жаңылыштык кете тургандыгын жокко чыгарууга болбойт деген божомол изилдөөдө көрсөтүлгөн. Административдик сот өндүрүшүндө чыгарылган сот актысынын мыйзамдуулугуна жана негиздүүлүгүнө иштердин кайра каралган стадиялары кепил болуп берет. Ушул стадияны талдоого алып жатып, Ю.М. Козлов ишти кайра кароодо сот анын формалдуу жагын гана эмес, ошондой эле материалдык жана процесстик мыйзам ченемдеринин туура колдонулгандыгын да текшере тургандыгын көрсөткөн [Козлов, Ю.М., Фролов, Е.С. Научная организация управления и право [Текст]: учебник / Ю.М. Козлов, Е.С. Фролов. – М., 1986. с.267-269].

П.П. Серков кайра кароо институтунун социалдык милдетин аныктап, анын олуттуу жана ар тараптуу мүнөзүн баса белгилөө менен, бул институттун соттук коргоо каражаты болуп саналарын, анткени соттордун конкреттүү талашты кароодо кетирилген мыйзам бузууларды өз убагында жоюу милдетин көздөй тургандыгын айткан. Даттанууну же каршылык көрсөтүүнү берген учурда аларда көрсөтүлгөн конкреттүү мыйзам бузуулар болгону актыга кол койгон жактын божомолу гана экендигин белгилеген жагдай аларды баалоого таасир этпейт [Серков П.П. Рассмотрение дел об административных правонарушениях в судах общей юрисдикции. [Текст]: науч.-практ. пособие. М, 2009. с.154].

О.В. Панкованын кайра кароо институтуна берген баасы да өз алдынча көңүл бурууга татыктуу. Анын башкы максаттуу милдетин О.В. Панкова, биринчиден, адамды административдик юрисдикциянын кызмат адамдарынын укук ченемсиз иш-аракеттеринен (аракетсиздигинен) жана чечимдеринен коргоого болгон укугун камсыздоодон; экинчиден, иш боюнча өндүрүштүн жүрүшүндө кабыл алынган административдик органдын актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүүдөн көрөт [Панкова О.В. Настольная книга судьи по делам об административных правонарушениях. [Текст]: науч.-практ. пособие / под ред. Н.Г. Салищевой. М., 2009. с. 191].

1992-жылдын мартында Кыргызстан Республикасында “Кыргызстан Республикасынын арбитраждык соту жөнүндө” жана “Кыргызстан Республикасынын арбитраждык сотторунун чарбалык талаштарды чечүү тартиби жөнүндө” мыйзамдар кабыл алынгандыгына байланыштуу, республиканын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин жана ведомстволорунун арбитраждары жоюлган. 1993-жылдын 5-майында Кыргыз Республикасынын Конституциясы кабыл алынып, өлкөбүз өзүн укуктук мамлекеттин башталышында курулган, суверендүү, демократиялык республика деп жарыялаган. Кыргызстан бийлик бутагын мыйзам чыгаруучу, аткаруучу жана сот бийликтерине бөлүштүрүү принцибин кармайт. Конституциянын кабыл алынышы менен өлкөдө сот бийлигинин көз карандысыздыгын жана мамлекет турмушундагы соттордун ролун күчөтүү боюнча олуттуу кадамдар жасалды. Соттор системасын Кыргыз Республикасынын Конституциялык, Жогорку, Жогорку арбитраждык соттору жана жергиликтүү соттор (областтардын, Бишкек шаарынын, райондордун, шаарлардын соттору, областтардын арбитраждык соту, гарнизондордун аскердик соттору, ошондой эле аксакалдар соту жана бейтарап соттор) түзөт.

1999-жылдын 29-декабрындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексине 2008-жылдын 25-июлундагы № 168 Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен “Административдик иштер боюнча жарандык сот өндүрүшүнүн өзгөчөлүктөрү” деген аталыштагы жаңы глава киргизилген. Аталган глава административдик иштер боюнча өндүрүштү ушул главада белгиленген өзгөчөлүктөрү бар жарандык сот өндүрүшүнүн жалпы эрежелери боюнча жөнгө салып келген.

1999-жылдын 29-декабрындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодекси менен кассациялык инстанция административдик иштер боюнча апелляциялык инстанциянын ыйгарым укуктарын кайталаган, башкача айтканда, ошол эле соттор (областтык соттор жана ага теңештирилген Бишкек шаардык соту) апелляциялык да, кассациялык да инстанциядагылар болушкан. Ошону менен бирге, административдик сот өндүрүшүнүн тараптарына биринчи инстанциядагы сот актыларына, алар мыйзамдуу күчүнө кирген күндөн тартып 6 айдын ичинде, башкача айтканда, апелляциялык даттануу убактысы бүткөндөн кийин деле даттанууга укук берилген. Мындан тышкары, административдик иш боюнча кассациялык даттанууну кароо башталганга чейин, кассатор өз даттануусун чакыртып алууга укуктуу болгондуктан, ишке катышкан ошол эле адамдын кассация тартибинде сот актысына карата ушундай эле даттанууну бир нече ирет берүү укугу сакталып калган. Соңку инстанция – көзөмөлдүк инстанция аталган Кыргыз Республикасынын Жогорку соту болгон.

“Административдик иштерди кайра кароочу соттор” – экинчи бөлүмүндө, административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароодо толук жана толук эмес апелляция маселелери каралат. Кыргыз Республикасынын административдик соттору тарабынан административдик актынын, административдик органдын аракетинин же аракетсиздигинин кайра каралышын апелляциялык кайра кароо катарында эсептелген, ошондой эле кассациялык өндүрүштүн өзгөчөлүктөрү каралат.

Административдик сот – айкын-укуктук талаштарды чечүү үчүн материалдык жана процесстик укук ченемдерин колдонуу боюнча бийликтин ыйгарым укуктары берилген сот бийлигинин органы болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине ылайык, административдик соттор биринчи инстанциядагы соттор катары административдик иштерди карашат. Учурда Административдик соттор адилеттүү сот жүргүзүүдө 2017-жылдын 1-июлунан тартып күчүнө кирген жана Административдик сотторго ведомстволук жана сот боюнча караштуу иштердин категориялары аныкталган Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексин жетекчиликке алышат деген жыйынтыкка келген.

Биринчи сот инстанциясынын мыйзамдуу күчүнө кирбеген административдик укук бузуулар тууралуу иштер боюнча токтомдорду кайра кароосу адабиятта апелляциялык типтеги кайра кароо катары бааланат [Хазанов С.Д. Общая характеристика стадии пересмотра в производстве по делам об административных правонарушениях. с.79]. Соңку жол-жобонун маңызы эки милдетти: юрисдикциялык актынын мыйзамдуулугу менен негиздүүлүгүн жана ишти маңызы боюнча кароону чечүүдө турат.

“Административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 62-беренесине ылайык, административдик актыга, административдик органдын аракеттерине жана/же аракетсиздигине карата жогору турган административдик органга даттануу кийин сот тартибинде караштырылат.

Ушуга байланыштуу, автордун пикири боюнча, административдик актыны, административдик органдын аракеттерин жана/же аракетсиздиктерин Кыргыз Республикасынын административдик соттору кайра кароосун апелляциялык кайра кароо катары кароо зарыл экендиги негизделет.

Административдик иштер боюнча апелляциялык инстанциядагы сот өндүрүшү - Кыргыз Республикасындагы ишке катышкан адамдардын, ошондой эле ишке катышпаган, бирок укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарына карата сот тиешелүү сот чечимин чыгарган адамдардын даттануулары боюнча же прокурордун сунуштамасы боюнча административдик сот өндүрүшүнүн өз алдынча баскычтарынын бири болуп саналат.

Өзгөчө көңүл И.Г. Арсеновдун диссертациялык ишине бурулган, ал өзүнүн изилдөөсүндө - кассациянын максаты, төмөн турган соттор сот адилеттигин жүргүзгөндө конкреттүү сот талаштарын чечүүгө эмес, эң алгач, укук ченемдерин бир түрдүү түшүндүрмөлөөгө жана колдонууга багытталган жалпы мамлекеттик саясатты жүргүзүү

болуп санала тургандыгын белгилеген [Арсенов И.Г. Полномочие суда кассационной инстанции в арбитражном процессе [Текст]: Дис... канд. юрид. наук. М., 2003 с.18].

И.Г. Арсеновдун жогоруда айткан пикири менен диссертант макул болойт, анткени ар бир иштин артында адамдын тагдыры, ал эми административдик иш боюнча мамлекеттик органдын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын жарандардын жана юридикалык жактардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузган кайсы бир актысы жана/же иш-аракети турат деген жыйынтыкка келген.

Жогоруда аталган түшүнүктөрдөн улам, административдик иштер боюнча кассациялык өндүрүшкө изденүүчү автордук аныктама берет – бул административдик-процесстик мыйзамдардын ченемдери менен жөнгө салынган кассациялык соттогу (инстанциядагы) административдик иштер боюнча мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү боюнча сот иши. Бул иш сот жаңылыштыктарын ачып чыгууга, ондоого жана кызыкдар жактардын кассациялык даттануусу жана/же прокурордун сунушу боюнча коомдук укуктук мүнөз алган административдик-укуктук талашты чечүүгө багытталган.

Сунуш кылынган кассациялык өндүрүштүн аныктамасын Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине киргизүүнү автор негиздейт, анткени административдик сот өндүрүшү жөнүндө мыйзамдарда мындай түшүнүк жок.

“Айрым чет өлкөлөрдүн административдик иштерди кайра кароо боюнча мыйзамдарына салыштырма-укуктук талдоо” деген үчүнчү бөлүмүндө КМШ өлкөлөрүнүн административдик өндүрүш мыйзамдарынын пайда болушу, өнүгүшү жана укуктук доктриналарды изилдөөгө арналган.

Административдик юстиция, биринчи кезекте, жарандар (алардын бирикмелери) менен мамлекеттик бийлик органдарынын ортосундагы укуктук жаңжалдарды чечүүгө багытталгандыгын эске алсак, административдик сот өндүрүшүн сунушталып жаткандай уюштуруу жана анын тартиби биздин республикада кабыл алынган жарандык сот өндүрүшүнүн тартибинен принципалдуу айырмаланып турат.

Административдик талаштарды кароо жана чечүү атайын процесстик эрежелер боюнча жүзөгө ашырылат. Көптөгөн өлкөлөрдө административдик жол-жоболорду жана сот өндүрүшүн жөнгө салуучу (административдик-процесстик кодекстер, административдик сот өндүрүшү жөнүндө мыйзамдар ж.б.) атайын актылар кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин долбоорун иштеп чыгууда административдик юстиция ишмердигинин көп жылдык тажрыйбалары бар Батыш Европанын (Германия, Австрия и Голландия), ошондой эле постсоветтик өлкөлөрдүн (Азербайжан, Армения, Грузия, Латвия, Литва, Украина жана Эстония) тажрыйбалары кеңири колдонулгандыгы жүйөлөнгөн. Соңку саналып өткөн өлкөлөр өз алдынча административдик сот өндүрүшүн салыштырмалуу жакынкы мезгилде эле түптөшкөндүгүнө карабастан, укуктук шарттардын окшоштугунан улам, алардын тажрыйбалары өтө пайдалуу. Алар Кыргызстандын укуктук системасынын жана шарттарынын өзгөчөлүктөрүнө карап эске алынган.

Айкын-укуктук талаштарды кароо жана чечүү боюнча процесстик ченемдер жалпы юрисдикциядагы соттордо жарандык жана экономикалык талаштарды кароону жөнгө салуучу ченемдерден бөлөк, өзүнчө кодификацияланы көрсөтүлгөн.

Экинчи глава – “Административдик иштер боюнча сот актыларына даттануу (сунуш келтирүү) укуктук институту” – үч бөлүмдү камтыйт.

Биринчи бөлүмдө – “Даттанууга (сунуш келтирүүгө) жаткан административдик иштер боюнча сот актыларынын түрлөрү” – сот актыларынын түшүнүгү жана өзгөчө белгилери каралат, талаштын маңызы боюнча жыйынтыктоочу же эки ортодогу актылар боюнча каралган сот актыларынын салыштырма укуктук талдоосу жана классификациясы, сот актыларына даттануунун эрежелери, сот практикасынын көйгөйлүү маселелери изилденет.

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 24-главасынын мазмунунан апелляциялык тартиптеги кайра кароонун предмети талаштын мазмуну боюнча чыгарылган гана чечимдер, ошондой эле талашты мындан ары кароого тоскоолдук жасаган жана Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинде каралган аныктамалар болуп саналат деген тыянак жасалат. Ушуга карабастан, ишке катышкан адамда, ошондой эле башка кызыкдар жактарда биринчи инстанциядагы сот тарабынан чыгарылган башка процесстик актыларга даттануу зарылчылыгы пайда болушу мүмкүн. Ушуга байланыштуу, иш боюнча өндүрүштүн ар бир баскычына карата сот органдары тарабынан кабыл алынган, аларга даттануу берилиши, сунуш келтирилиши мүмкүн болгон сот актыларынын тизмегин аныктоо зарылдыгы талданган.

Административдик соттун административдик доону өндүрүшкө кабыл алуу баскычында ишти баскычтар боюнча мындан ары жылдыруу максатында аныктама түрүндөгү ар кандай процесстик актылар чыгарылышы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси ишти маңызы боюнча кароонун жүрүшүндө чыгарылган жана анын мындан аркы каралуусуна тоскоолдук жасабаган аныктамаларга даттанууну караштырган эмес. Ошентсе да, аталган аныктамалар ишке катышкан адамдардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын козгоп, ошондой эле иш боюнча жыйынтыктоочу сот актысына таасир тийгизип коюшу мүмкүн, бирок алар күнүмдүк болуп саналып, өткөөл мүнөзгө ээ жана алар менен макул болбой коюу иш боюнча чыгарылган жыйынтыктоочу сот актысына болгон даттанууга кошулат.

Автор административдик-процесстик мыйзамдарды талдоого алуу менен административдик доо коюуга жана даттануу берүүгө болгон өтүп кеткен процесстик мөөнөттү калыбына келтирүүдөн баш тартуу жөнүндө аныктамаларга даттанууга жол бериле тургандыгын көрсөткөн. Даттануу берүү үчүн мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүчтү четке кагуу тууралуу аныктаманы талашуу мүмкүнчүлүгү сот адилеттигине жеткиликтүүлүк боюнча конституциялык принциптен келип чыгат, анткени ал иштин андан ары жылуусуна тоскоолдук жасайт деген тыянак келтирилген.

Экинчи бөлүмдө – “Административдик иштер боюнча сот актыларына даттанууну (сунуш келтирүүнү) демилгелеген катышуучулар” - Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси иш боюнча жүзөгө ашкан сот актыларына даттануу укугу берилген жактардын толук тизмегин бекитилгени белгиленген. Мындай жактар Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 212, 247, 267-беренелеринде көрсөтүлгөн. Мындан тышкары, административдик иш боюнча сот актыларына прокурор тарабынан сунуш келтирилиши мүмкүн.

Ишке катышкан, анын демилгеси менен административдик иш козголгон адамдардын бири – административдик доогер. Ал административдик сот өндүрүшүндө өзгөчө процесстик абалды ээлейт, анткени иш боюнча өндүрүштүн өзү доогердин административдик акт, административдик органдын кызмат адамдарынын иш-аракети же аракетсиздиги аркылуу бузулган же талашылып жаткан укуктарын ар тараптуу, толук, объективдүү жана өз учурунда аныктоого багытталган. Сот актысына макул болбогон учурда административдик доогердин даттануу берүүсү анын соттук коргоого болгон конституциялык укугун жүзөгө ашыруунун негиз салуучу ыкмаларынын бири болуп саналат. Административдик сот өндүрүшүнүн аталган демилгечиси анын пайдасына чечилип чыгарылган сот актыларына каршы болуп талашууга укуктуу.

Эгерде ал арыз ээси катары административдик жол-жобону пайдаланган болгон учурда гана мамлекеттик орган или жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы доогер боло алат.

Административдик жоопкер – бул административдик орган же кызмат адамы болуп келген, ага каршы доо сотко берилет.

Административдик жоопкерге карата да административдик доогерге коюлган эрежелер иштейт. Административдик иш административдик жоопкердин катышуусу менен каралат, ал жокто – иш карала турган жер жана убактысы жөнүндө талаптагыдай кабарлангандыгы тууралуу маалыматтар болгон жана административдик жоопкерден ишти кароону кийинкиге калтыруу жөнүндө өтүнүч кат келип түшкөн, же мындай өтүнүч канааттандырылбастан калган учурларда гана каралат. Талаптагыдай кабарланбагандыктан, жоопкер жокто ишти кароо процесстик бузуу болуп саналат. Ошол эле учурда, эгерде сот тараптардын катышуусун милдеттүү деп тааныса, анда аларды мажбурлап алып келүүгө барууга укуктуу. Ушуну менен бирге, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинде жоопкерди мажбурлап алып келүүнүн процесстик механизми каралган эмес. Административдик жоопкер катары административдик орган чыккандыктан жана жоопкер мажбурлап алынып келген учурда, ички иштер органдары кызмат адамын, административдик органдын жетекчисин же өкүлүн сотко мажбурлап жеткирүүгө тийиш экендиги негизделген. Ушуга байланыштуу, автордун пикири боюнча, сотко мажбурлап алынып келүүгө тийиш болгон жоопкердин конкреттүү субъектисин (кызмат адамын) аныктоо зарыл экендиги негизделген.

Административдик жоопкердин административдик иш боюнча сот актыларына даттануу укугу да соттук коргоого болгон укукту ишке ашыруунун маанилүү кепилдиги болуп саналат. Жоопкердин административдик ишти кароонун жыйынтыктары боюнча чыгарылган актыларга даттануу укугу боюнча маселени чечүү түздөн-түз административдик доогердин пайдасына чыгарылган сот актысына жараша болот.

Үчүнчү жактар – административдик иштеги тараптар катары ишти кароонун жыйынтыгында кабыл алынган сот актысы менен укуктары козголуп жаткан же козголушу мүмкүн болгон жекече же юридикалык жактар болуп саналат.

Ушуну менен бирге, административдик процессте үчүнчү жак доогер же жоопкер тарапта гана болушу мүмкүн экендигин, ошол эле учурда, талаштын предметине карата өз алдынча талаптарды койбой тургандыгын эске алуу керек экендигин изденүүчү жүйөлөгөн.

Үчүнчү жактар административдик процессте, эгерде бул сот актысы тараптардын бирине карата алардын укуктарына же милдеттерине таасир этиши мүмкүн болсо, биринчи инстанциядагы сотто ишти кароо аяктай турган сот актысы кабыл алынганга чейин жеке демилгеси менен доогердин же жоопкердин тарабында ишке киришүүгө укуктуу. Үчүнчү жактар ошондой эле процесстин катышуучуларынын өтүнүчү же соттун демилгеси боюнча ишке катышууга тартылышы мүмкүн. Үчүнчү жактар, доонун негизин же предметин өзгөртүүгө, доодон баш тартууга, доону таанууга же жарашуу макулдашуусун түзүүгө, тосмо доо берүүгө болгон укуктарды кошпогондо, процесстик укуктарды пайдаланышат жана тараптардын биринин процесстик милдеттерин аткарышат.

Процесстик мыйзамдын талаптарынан улам, Мамлекеттик бийлик органдары алардын статустарын аныктоочу атайын актылар менен белгиленген өз компетенциясынын алкагында Кыргыз Республикасынын атынан чыга алышат. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары алардын статустарын аныктоочу атайын актылар менен белгиленген өз компетенциясынын алкагында муниципалдык органдардын атынан соттук териштирүүгө катыша алышат.

Прокурор – административдик ишке катышкан жак катары өз ыйгарым укуктарын төмөнкүдөй үч формада ишке ашырат:

1) чөйрөсү аныкталбаган жактардын укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын коргоо үчүн, ошондой эле мыйзамдарда каралган башка учурларда сотко административдик доо менен кайрылуу аркылуу.

Эгерде жаран ден соолугунун, жаш курагынын абалына, аракетке жөндөмсүздүгүнө байланыштуу же башка жүйөлүү себептер менен сотко өзү кайрыла албаган учурда гана административдик жана башка жалпы укук мамилелеринин субъекти

болуп саналган жарандын укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоого административдик доо прокурор тарабынан берилет.

Административдик доо менен кайрылган прокурор жарашуу макулдашуусун түзүү укугунан тышкары, бардык процесстик укуктардан пайдаланат жана доогердин бардык процесстик милдеттерин аткарат. Прокурор башка адамдын кызыкчылыктарын коргоо боюнча коюлган талаптарды колдоодон баш тарткан учурда, эгерде ошол жак же анын мыйзамдуу өкүлү доодон баш тартуу жөнүндө билдирбесе, ишти маңызы боюнча кароо улантыла берет. Аракетке жөндөмсүз жарандын кызыкчылыктарын коргоо үчүн коюлган доону кошпогондо, доогер прокурор билдирген доодон баш тарткан учурда, эгерде бул иш-аракеттер мыйзамга карама-каршы келбесе же башка жактардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузбаса, сот иш боюнча өндүрүштү токтотот.

2) ченемдик укуктук актылар боюнча талаш иштер боюнча корутунду берүү үчүн процеске киришүү аркылуу (Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 42-бер. 3-бөл.);

3) биринчи инстанциядагы соттордун чечимдерине апелляциялык сунуштамаларды берүү жана эгерде аталган иштерди кароого прокурор катышкан болсо, мыйзамдуу күчүнө кирген сот чечимдерине карата кассациялык сунуштамаларды берүү аркылуу.

Эгерде бул жарандын же мамлекеттин укуктарын жана мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын коргоону талап кылса, прокурор административдик процесстин кандай болбосун баскычында ишке киришүүгө укуктуу.

Административдик иштер боюнча өндүрүштүн катышуучуларынын административдик-процесстик статусу бир нече ирет илимий изилдөөлөрдүн предметине айланган. Ушуну менен бирге, көп учурларда сот актыларына даттануу укугу берилген жактардын укуктары менен милдеттерин окумуштуулар кайра кароо баскычындагы айрым укуктарды санап өтүү менен чектелишип, жалпы административдик укук бузуулар тууралуу иштер боюнча өндүрүшкө ылайыктап карашкандыгы көрсөтүлгөн.

Үчүнчү глава – “Административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо механизмин укуктук жөнгө салуунун өзгөчөлүктөрү” эки бөлүмдөн турат.

Биринчи бөлүмдө “Мыйзамдуу күчүнө кире элек административдик иштер боюнча сот актыларына даттануунун процесстик механизмдерин өркүндөтүү” Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра карап чыгуу институтунда орун алган көйгөйлөр жана кемчиликтерге көңүл бурулуп, мындан ары өркүндөтүү зарылдыгы белгиленет.

Автор мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларынын милдеттүүлүгү белгилеп, Кыргыз Республикасынын сотторунун сот актылары бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана башка органдар, кызмат адамдары жана жарандар, менчигинин формасына карабастан юридикалык жактар үчүн милдеттүү болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын бардык аймагында кынтыксыз аткарылууга тийиш экендигин аныктайт.

Административдик сот өндүрүшүндө тараптардын юридикалык кепилдиктерин камсыздоону жана сактоону ишке ашыруунун маанилүү формасы - соттук коргоо укугун конституциялык принцип катары бекиткен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин талаптарын аткаруу болуп саналат деп изденүүчү эсептейт.

Апелляциялык инстанциядагы сотко иш келип түшкөндөн кийин, ишти апелляциялык тартипте кайра кароого даярдоо баскычы башталат, бул Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 223-беренесинде көрсөтүлгөн. Анда камтылган, ушул этапта аткарылууга тийиш болгон судьялардын иш-аракеттеринин тизмегин толук соңкусу деп таанууга болбойт. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин иштеп чыгуучулары милдеттүү түрдө чечилүүгө тийиш болгон эң олуттуу маселелерди гана көрсөтүшкөн, бирок, зарылчылык келип чыкса, алар баяндамачы судья тарабынан толукталышы мүмкүн. Мыйзамдарды

талдоо жана практика көрсөткөндөй, ишти апелляциялык кароого даярдоодо судья мыйзамда аныкталган маселелерди чечет.

Изилдөөдө экинчи инстанциядагы сот тараптардын биринин даттануусу боюнча сот актысын апелляциялык кайра кароону жүзөгө ашырган учурда айрым бир кыйынчылыктар келип чыгаарын жана белгилүү бир убакыт өткөндөн кийин ишке катышкан башка жактан апелляциялык даттануу келип түшөөрүн, же прокурор сунуштама кетирээри белгиленген. Сот практикасын талдоодон улам, эгерде даттануулар кайтадан талашылып жаткан сот актысын кайра кароодон кийин берилген болсо, апелляциялык инстанциядагы соттор бардык кийинки даттанууларды (сунуштамаларды) кароодон баш тартышууда деп тыянак чыгарса болот. Соттордун бул тыянактары Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси даттанылган сот актысын кайталап кайра кароону камтыбагандыгынан улам келип чыккан. Сот практикасынын талдоосунан сотко катышпаган жана чыгарылган сот актысы боюнча ишке катышкан башка жактардын ишти жогору турган соттун кайра кароосуна берген даттануусу боюнча апелляциялык жана кассациялык тартиптерде кайра каралгандан кийин билген административдик сот өндүрүшүнүн тарабынын конституциялык укугу чектелип калгандыгы байкалат.

Ушуга байланыштуу, диссертант Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине ишке катышпаган тараптын даттанууларын кароого укукту көздөгөн 240-1-беренени киргизүүнү сунуштайт. Жогору турган сот тарабынан сот актысын кайра кароо боюнча конституциялык укукту коргоону ишке ашыруу максатында, административдик сот өндүрүшүнүн сотко катышпаган жана ишке катышкан башка жактардын даттануусу боюнча апелляциялык тартипте кайра каралгандан кийин чыгарылган сот актысы жөнүндө билген тараптын укугун караштыруу зарыл экендигин белгилейт.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексине 240-1-беренени киргизип, аны төмөнкүдөй редакцияда баяндоону сунуштайт.

“240-1-берене. Ишти апелляциялык тартипте карагандан кийин келип түшкөн апелляциялык даттанууну (сунуштаманы) кароонун тартиби.

1. Белгиленген мөөнөттө же апелляциялык даттанууну берүү мөөнөтү бүткөндөн кийин, өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүү тууралуу өтүнүч менен берилген апелляциялык даттануу апелляциялык инстанциядагы сотко башка даттануулар боюнча иштер каралгандан кийин келип түшкөн учурда, сот мындай даттанууну (сунуштаманы) өз өндүрүшүнө кабыл алууга милдеттүү.

2. Апелляциялык даттанууну (сунуштаманы) кароонун жыйынтыктары боюнча, негиздер бар болгондо, апелляциялык инстанциядагы сот апелляциялык инстанциянын мурда чыгарган сот актысын, биринчи инстанциянын сот актысын жокко чыгарат жана келип түшкөн даттануу (сунуштама) боюнча жаңы чечим же аныктама кабыл алат.

Мындай негиздер жок болгон учурда, апелляциялык инстанциядагы сот апелляциялык даттанууну (сунуштаманы) канааттандыруудан баш тартуу тууралуу аныктама чыгарат”.

Юридикалык илимдин бүтүндөй тарыхында сот актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүүнүн көп жылдык механизми иштелип чыккан жана ал жогору турган сот инстанцияларына апелляциялык жана кассациялык тартипте төмөн турган соттордун актыларын кайра карап чыгууга мүмкүндүк берип келет.

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси процесстик бузууларга байланыштуу сот актысын жокко чыгаруунун кынтыксыз негиздерине кошпойт, буга судьянын кеңешүүчү бөлмөсүнүн купуялуулугун бузуу менен сот актысын чыгарууну киргизсе болот. Ушундай негиз боюнча сот актысы жокко чыгарылган учурда, тиешелүү талаптар административдик сот өндүрүшүнүн мыйзамында белгиленмейин, алар да чечимди мыйзамсыз жокко чыгарууга алып келери тууралуу айтса болот.

Мындай учурда, ишке катышууга жана өзүнүн укуктары менен милдеттери тууралуу маселени чечүүгө тартылбаган жактын соттук коргоого болгон конституциялык укуктары бузулган.

Ушуга байланыштуу, автор Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 233-беренесинин 2-бөлүгүнө толуктоо киргизүүнү жана 7, 8-пункттарды төмөнкүдөй редакцияда баяндоону сунуштайт:

“7) сот кеңешүүчү бөлмөнүн купуялуулугун бузса;

8) сот ишке катышууга тартылбаган жактардын укуктары жана милдеттери жөнүндө маселени чечсе”.

Экинчи бөлүмдө – “Мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларына даттануунун процесстик өзгөчөлүктөрү” административдик өндүрүш изилденет жана административдик иштер боюнча сот актыларын кайра карап чыгууда административдик өндүрүштү андан ары өзгөртүү жана өркүндөтүү боюнча жүйөлөрдү келтирет.

Административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо бөлүгүндө административдик өндүрүштү өркүндөтүүгө багытталган бир катар конкреттүү чаралар белгиленген.

Иште кассациялык инстанциядагы соттун ыйгарым укуктарынын чектери, ошондой эле ал кабыл алган чечимдердин түрлөрү жөнүндө маселе талданып, негизделген. Кассациялык кароонун жүрүшүндө, иш боюнча чыгарылган сот актыларынын мыйзамдуулугу жана алардын негиздүүлүгү текшерилет.

Даттанылган сот актысынын мыйзамдуулугун текшерүүдө, кассациялык инстанциянын соту, мурда белгиленгендей, төмөн турган инстанциядагы соттун тараптардын иш жүзүндөгү өз ара мамилелерин юридикалык квалификациялоосунун тууралыгын да текшерет. Андыктан, ушул изилдөөнүн алкагында сот актыларынын мыйзамдуулугу чындыгында эмнеге көз каранды жана кандай укуктук көрүнүштөр менен өз ара байланышта экендигин тактап, билүү керек. Мындай изилдөө сөзсүз түрдө даттанылган сот актыларынын мыйзамдуулугун контролдоо боюнча кассациянын функцияларын аткаруу үчүн, бузулган укукту соттук коргоо максатына жетишүү үчүн сот актыларынын негиздүүлүгүн текшерүү зарылбы деген суроого жоопту талап кылат.

Биринчи жана апелляциялык инстанциялардагы мыйзамдуу күчүнө кирген чечимдерди жана аныктамаларды кайра кароону, Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 245-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жүзөгө ашырат. Жогорку сот мыйзамдуу күчүнө кирген чечимдерге жана аныктамаларга карата даттанууларды жана сунуштамаларды, эгерде алар апелляция тартибинде каралган учурда гана, кассация тартибинде карайт. Мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларына ырааттуу даттануунун мындай жол-жобосу, биринчиден, “Судьялардын статусу жөнүндө” жана “Жогорку сот жана жергиликтүү соттор жөнүндө” конституциялык мыйзамдарда бекитилген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун жогорку сот органы катары төмөн турган соттордун ишмердигине соттук контроль жүргүзүүчү статусун жана ыйгарым укуктарын чагылдырып турат, экинчиден, сот актыларын кайра кароо үчүн сотко эки жолу кайрылуу укугун берүү менен, административдик иш боюнча өндүрүштүн катышуучуларынын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыздоону көздөйт.

Сот актысынын жетишсиз негизделүүсү анын мыйзамсыздыгын билдириши мүмкүн. Ушул эле тыянак иш боюнча тараптын өз талаптарынын же каршы пикирлеринин далилсиздигине тиешелүү.

Мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайтадан ачылган жана жаңы жагдайлар боюнча кайра кароо өндүрүшү административдик иш боюнча ишке катышкан жактарды коргоо механизмдин олуттуу толуктоочу, административдик сот өндүрүшүнүн өзгөчөлүү жана айрыкча баскычы болуп саналат. Мыйзам чыгаруучу мыйзамда каралган учурларда мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра кароонун кошумча тартибин орнотуу менен, сотко алар кетирген сот жаңылыштыктарын оңдоого, иш боюнча чындыкты

аныктоого жана бузулган жана/же талаштагы укукту калыбына келтирүүгө мүмкүндүк берет.

Натыйжада, административдик сот өндүрүшүндө сот актыларынын мыйзамдуулугу менен негиздүүлүгүнүн өз ара байланышы эске алынууга тийиш экендиги, кассациялык инстанциядагы соттун даттанылган сот актысынын негиздүүлүгүн текшерүү боюнча ыйгарым укуктары, ошондой эле мындай текшерүүнүн жыйынтыктары боюнча жаңы чечим кабыл алууга ыйгарым укуктары бар экендиги таанылган. Жогорку баяндалган учурда, кеп кассациялык инстанция сотунун иштеги жаңы жагдайларды кассациялык кайра кароодо белгилөөсү тууралуу эмес, кеп дал ушул кассациялык инстанцияда даттанылган сот актысынын негиздүүлүгүн текшерүү жөнүндө жүрүп жаткандыгына көңүл буруу маанилүү.

Мыйзамдуу күчүнө кирген чечимди кайра кароо үчүн негиз, кайра каралып жаткан сот чечимин чыгарууга себеп болгон соттун же административдик органдын актысынын мыйзамдуу күчүн жоготуусу катары, кайтадан ачылган жагдай, ошол эле учурда жаңы жагдай катары санала тургандыгын белгилеген.

Ушуга байланыштуу, автор Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктундагы мыйзамдуу күчүнө кирген чечимди кайра кароо үчүн негизди кайра каралып жаткан сот чечимин чыгарууга себеп болгон соттун же административдик органдын актысынын мыйзамдуу күчүн жоготуусу катары негизди алып салуу сунуштайт. Анткени ал кайтадан ачылган жагдай, ошол эле учурда жаңы жагдай катары саналат жана бул мыйзамдуу күчүнө кирген, кайра каралып жаткан сот чечими чыгарылгандан кийин жаралган фактор деп эсептейт.

ТЫЯНАКТАР

Кыргыз Республикасында административдик сот өндүрүшүнүн көйгөйлөрүн изилдеп чыгып, диссертант төмөндөгү тыянактарга келди:

1. Юридикалык адабиятты изилдеп чыгуу административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо өндүрүшүндөгү түпкүлүктүү мүнөздөмөлөрдү жана кайра кароо баскычынын ордун, ошондой эле анын милдети менен түзүмүн таап, ачып көрсөткөнгө, айрым бир факторлордун процесстик сот актыларын кайра кароонун натыйжалуулугуна таасир этүү мүмкүндүгү тууралуу бир катар маселелер боюнча автордун позициясын негиздөөгө шарт түздү. Сот ушул баскычта өзүнө берилген ыйгарым укуктарды канчалык толук жана натыйжалуу пайдалангандыгына, иш боюнча өндүрүштүн катышуучуларынын бузулган укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргогондугуна жана калыбына келтиргендигине жараша сот актыларын кайра кароонун натыйжалуулугу аныкталат.

2. Аткарылган иштин мазмунунда иш боюнча өндүрүштүн ар бир баскычына карата ишке катышкан жактардын даттануулары боюнча жана прокурордун сунушу боюнча өз алдынча соттук кайра кароонун предмети болушу мүмкүн болуп саналган процесстик актылардын толук тизмеси ачыкталды жана негизделди. Административдик доону кабыл алуу баскычында: доону кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктама; административдик доону кайтарып берүү жөнүндө аныктама ушундай болушат. Административдик ишти кароо баскычында төмөнкүлөр даттануунун предмети болуп чыга алат: иш боюнча өндүрүштү кыскартуу жөнүндө аныктама; доону карабастан калтыруу тууралуу аныктама; ишти сотко караштуулугу боюнча өткөрүп берүү тууралуу аныктама; жаңылыш жазууларды, каталарды жана арифметикалык каталарды оңдоо тууралуу аныктама. Аталган баскычты демилгелөө укугу берилген жактардын кайра кароо баскычында төмөнкү жагдайда талаштар жүрүүсү мүмкүн: административдик доо же даттануу берүүгө өтүп кеткен процесстик мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө аныктама. Аткаруу баскычында даттануу предмети болуп саналышы мүмкүн: соттун чечимин аткаруу тартибинин жана ыкмасынын мөөнөтүн кийинкиге жылдыруу, узартуу

же өзгөртүү маселелери боюнча аныктама. Административдик соттор боюнча сот чечимдерин аткаруу маселелери боюнча сот актыларын кайра кароо Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинде жана Кыргыз Республикасынын аткаруу өндүрүшү жөнүндө мыйзамдарында белгиленген тартипте карала тургандыгы тууралуу өзгөчөлүктү белгиленет.

3. Ишке катышкан, административдик иштер боюнча сот актыларын кайра кароо жол-жоболорун демилгелөө укугу берилген жактардын ар биринин процесстик статусунун өзгөчөлүктөрү талдоого алынды. Сот өндүрүшүнүн аталган катышуучулары жетишерлик кеңири көлөмдөгү ыйгарым укуктарга ээ экендиги тууралуу тыянак негизделди. Алардын процесстик укуктары Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинде бекемделген, ошондой эле сот практикасы менен иштелип чыккан жана “кеңейтилген” (берилген даттануудан баш тартуу укугу) жана жыйындысында аларга өз укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоону натыйжалуу жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк берет. Мындан тышкары, ишке катышууга тартылган жактар сыяктуу эле, ишке катышууга тартылбаган, бирок аларга карата сот тарабынан алардын укуктары жана мыйзамдуу кызыкчылыктары жөнүндө процесстик чечим кабыл алынган жактар да чечимдерди талашуу укугуна ээ.

4. Административдик иштер боюнча өкүлдүн катышуусу бузулган же талаш туудурган укуктарын жана айкын-укуктук кызыкчылыктарын коргоо үчүн кайрылган жакка юридикалык жардам берүү зарылчылыгы менен түшүндүрүлөт. Сот практикасын талдоого алуу кайра кароо баскычындагы ишке өкүлдүн катышкандыгына байланыштуу келип чыккан айрым татаалдыктарды таап чыгууга мүмкүндүк берди. Булар анын процесстик ыйгарым укуктары мыйзамга ылайык таризделген ишеним кат менен ырасталууга тийиш экендигин Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекси аныктай тургандыгынан улам келип чыккан. Ошол эле учурда, сот практикасында өкүлдүн иш боюнча чыгарылган актыларына даттануу укугу ишеним катта атайын көрсөтүлүүгө тийиш деген талап калыптанган.

5. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин апелляциялык инстанциянын ыйгарым укуктары жөнүндө жоболорун, ошондой эле укук колдонуу практикасын талдоого алуу алардын тизмеси кеңейтилүүгө тийиш экендиги тууралуу тыянакты чыгарууга мүмкүндүк берет. Ага ишти жаңыдан кароого жөнөтүү жөнүндө чечимди кабыл алууга ыйгарым укук берүү зарыл. Кеңешүүчү бөлмөнүн купуялуулугун бузууда анын жоктугу же ишке тартылбаган жактардын укуктары жана кызыкчылыктары жөнүндө чечимди кабыл алуу ишке катышууга тартылбаган жактардын биринчи инстанциядагы сотко катышуу укуктарынын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарынын бузулуусуна алып келет.

6. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин процесстик ченемдерин системалуу жана түзүмдүк талдоо административдик иштер боюнча аныктамалар менен чечимдерди кайра кароонун ырааттуу, баскычтык системасын куруп чыгууга; ар бир сот инстанциясы жүзөгө ашыруучу кайра кароо боюнча иштерди, анын ичинде, чечимдердин түрлөрүн, аталган сот актыларына болгон даттанууларды кароодогу негиздерди жана тартибин талдап жана баяндап чыгууга мүмкүндүк берди.

7. Административдик сот өндүрүшүнүн, ошондой эле укук колдонуу практикасынын моделине салыштырма талдоо жүргүзүү, ошондой эле төмөн турган административдик органдын чечимдерин кайра кароо процессинде жогору турган административдик органдар аткаруучу айкын функциялардын мүнөзү – мунун бардыгы административдик жол-жоболор тууралуу мыйзамга ушул сыяктуу даттанууларды кароого ыйгарым укуктуу мамлекеттик бийлик органынын өкүлүнүн институтун ага тиешелүү процесстик ыйгарым укуктарды берүү менен киргизүү аркылуу, даттанууну сотко чейинки тартипте карай турган административдик органдардын кызмат адамдарын кошуу зарылчылыгын күбөлүндүрүп турат.

8. Сот актыларын кайтадан ачылган жагдайлар боюнча кайра кароонун мыйзамда көрсөтүлгөн бардык негиздери далилдөөнүн мүнөзүнө жана ыкмасына жараша материалдык жана процесстик болуп бөлүнүшү мүмкүн. Ушуну менен бирге, материалдык мүнөздөгү негиздерге ишти баштапкы кароодо арыз ээсине жана сотко белгилүү болбогон жана белгилүү болушу да мүмкүн эмес, иш үчүн олуттуу жагдайлар кирет. Процесстик мүнөздөгү негиздерге аларды ырастоо белгилүү бир процесстик документтердин негизинде гана мүмкүн болгон жагдайлар тиешелүү.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН ТЕМАСЫ БОЮНЧА ЖАРЫЯЛАНГАН ИЛИМИЙ МАКАЛАЛАРДЫН ТИЗМЕСИ:

1. Иманкулов, Э.А. Проблемы и особенности восстановления пропущенных процессуальных сроков для обжалования актов об административных правонарушениях [Текст] / Э.А. Иманкулов // Вестник КГЮА. – 2016. – №4. – С. 175-178. <https://ksla.kg/wp-content/uploads/2022/02/vestnik-%E2%84%964-2016.pdf>

2. Иманкулов, Э.А. Пересмотр определений в административном судопроизводстве: вопросы теории и практики [Текст] / Э.А. Иманкулов // Вестник КГЮА. – 2016. – №4. – С. 178-181. <https://ksla.kg/wp-content/uploads/2022/02/vestnik-%E2%84%964-2016.pdf>

3. Иманкулов, Э.А. К вопросу совершенствования процессуальных механизмов обжалования судебных актов по административным делам, не вступивших в законную силу [Текст] / Э.А. Иманкулов // Вестник КГЮА. – 2017. – №1. – С. 131-134. <https://ksla.kg/wp-content/uploads/2022/02/vestnik-%E2%84%961-2017.pdf>

4. Иманкулов, Э.А. К вопросу обжалования судебных актов в гражданском и административном судопроизводстве [Текст] / Э.А. Иманкулов // Вестник КГЮА. – 2017. – №1. – С. 134-137. <https://ksla.kg/wp-content/uploads/2022/02/vestnik-%E2%84%961-2017.pdf>

5. Иманкулов, Э.А. Правовое регулирование пересмотра судебных актов по административным делам [Текст] / Э.А. Иманкулов // Вестник КГЮА. – 2017. – № 4. – С. 149-152. <https://ksla.kg/wp-content/uploads/2022/02/vestnik-%E2%84%964-2017.pdf>

6. Иманкулов, Э.А. Актуальные вопросы административного судопроизводства [Текст] / Э.А. Иманкулов // Вестник КГЮА. – 2017. – № 4. – С. 152-155. <https://ksla.kg/wp-content/uploads/2022/02/vestnik-%E2%84%964-2017.pdf>

7. Иманкулов, Э.А. Особенности пересмотра судебных актов по административным делам по вновь открывшимся и новым обстоятельствам в Кыргызской Республике [Текст] / Э.А. Иманкулов // Полиязычный международный научный журнал «Modern Science». – Москва, 2020. - № 5-1. - С. 114-119. <https://elibrary.ru/item.asp?id=42869052>

8. Иманкулов, Э.А. К вопросу анализа административно-процессуального законодательства при пересмотре судебных актов в кассационном порядке в Кыргызской Республике [Текст] / Э.А. Иманкулов // Полиязычный международный научный журнал «Modern Science». - Москва, 2020. - № 5-1. - С. 119-123. <https://elibrary.ru/item.asp?id=42869053>

9. Иманкулов, Э.А. Проблемы производства по пересмотру судебных актов по административным делам в апелляционном порядке в Кыргызской Республике [Текст] / Э.А. Иманкулов // Полиязычный международный научный журнал «Modern Science». - Москва, 2020. - № 6-3. - С. 263-268. <https://elibrary.ru/item.asp?id=43056102>

10. Иманкулов, Э.А. К истории развития пересмотра судебных актов по административным делам [Текст] / Э.А. Иманкулов // Полиязычный международный научный журнал «Modern Science». - Москва, 2020. - № 6-3. - С. 268-272. <https://elibrary.ru/item.asp?id=43056103>

Иманкулов Эрболот Амантаевичтин “Кыргыз Республикасында административдик иштер боюнча соттук актыларын кайра кароо” деген темада юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн 12.00.14 – административдик укук; финансылык укук; маалыматтык укугу адистиги боюнча жазылган диссертациялык изилдөөсүнүн

РЕЗЮМЕСИ

Негизги сөздөр: административдик сот өндүрүшү, административдик иштер, административдик соттор, административдик процесстик кодекс, административдик тартиби, административдик укук, апелляциялык даттануу, кассациялык даттануу, жеке даттануу, сунуштоо.

Изилдөөнүн объектиси болуп, административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароо өндүрүшүн жүзөгө ашыруу жана өнүгүү процессинде келип чыккан коомдук мамилелер саналат.

Изилдөөнүн предмети болуп Кыргыз Республикасында айыл чарбасын мамлекеттик колдоону укуктук жөнгө салуусу.

Изилдөөнүн максаты ченемдик укуктук базаны жана укуктук колдонуу практикасын талдоонун негизинде иликтөөнүн мазмунун ачып, заманбап укуктук жөнгө салууда мамлекеттик айыл чарбасын колдоо, ошондой эле мамлекеттик колдоо механизмдерин иштеп чыгуу укуктук сунуштарды иштеп чыгууда болуп саналат.

Изилдөө ыкмалары: системалуу жана абстракттуу жана логикалык талдоо ыкмалары салыштырмалуу-укуктук, расмий-юридикалык, тарыхый-салыштырмалуу ыкмалары, ошондой эле иш менен мамиле.

Алынган жыйынтыктар жана алардын жаңылыгы, иштелип чыккан илимий практикалык жоболор административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароо институтун жөнгө салуучу укуктук ченемдик актыларына белгиленген тартипте өзгөртүүлөрдү жана кошумчаларды киргизүү үчүн колдонулушу мүмкүн. Мындан тышкары, автор тарабынан бирдиктелген бүтүмдөр, сунуштар жана сунуштамалар илимий изилдөө ишмердигинде, "Административдик процедуралык укугу", "Административдик укугу" дисциплиналарын окутуу процессинде колдонулушу мүмкүн.

Колдонуу даражасы жана колдонуу чөйрөсү. Диссертациянын негизги жоболору административдик иштер боюнча соттук актыларды кайра кароо институтун алдыда жакшыртуу максатында мыйзам жаратуучулар, окумуштуу укук таануучулар жана практикалык жумушчулар тарабынан теориялык натыйжалар колдонулушу мүмкүн.

РЕЗЮМЕ

диссертации Иманкулова Эрболота Амантаевича на тему: «Пересмотр судебных актов по административным делам в Кыргызской Республике» представленной на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.14 – административное право; финансовое право; информационное право

Ключевые слова: административное судопроизводство, административные дела, административные суды, административно-процессуальный кодекс, административные процедуры, административное право, апелляционная жалоба, кассационная жалоба, частная жалоба, опротестование.

Объектом исследования являются общественные отношения, возникающие в процессе развития и осуществления пересмотра судебных актов по административным делам.

Предметом исследования являются существующие научные концепции административного судопроизводства, труды ученых, изучающих соответствующие вопросы, нормативная база и правоприменительная практика в сфере судебного обжалования актов и действий органов государственной власти.

Цель исследования: комплексный теоретико-правовой анализ пересмотра судебных актов по административным делам в Кыргызской Республике, изучение практических проблем с целью их правового разрешения, тенденций развития и выработки рекомендаций и предложений, направленных на повышение эффективности и совершенствования законодательства Кыргызской Республики и практики его применения.

Методологическую основу исследования составляют положения диалектического метода познания, таких общих и частных методов научного познания, как исторический, системно-правовой, формально-юридический, сравнительно-правовой, статистический, логико-юридический, метод правового моделирования, и другие.

Полученные результаты: разработанные научно-практические положения могут быть использованы для внесения в установленном порядке изменений и дополнений в нормативные правовые акты, регулирующие институт административного судопроизводства по вопросам пересмотра судебных актов. Помимо этого, сформулированные автором выводы, предложения и рекомендации могут быть использованы в научно-исследовательской деятельности, в учебном процессе при преподавании таких дисциплин как «Административно-процедурное право» и «Административное право».

Область применения: теоретические результаты могут быть использованы законодателями, учеными-правоведами и практическими работниками в целях дальнейшего совершенствования института пересмотра судебных актов в административном судопроизводстве Кыргызской Республики.

RESUME

of the dissertation of Imankulov Erbolot Amantaevich on the topic: "Revision of judicial acts on administrative cases in the Kyrgyz Republic" submitted for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.14-administrative law; financial law; information law

Keywords: administrative proceedings, administrative cases, administrative courts, administrative procedure code, administrative procedures, administrative law, appeal petition, cassation petition, private complaint, protest.

The object of the study is the social relations that arise in the process of development and implementation of the revision of judicial acts in administrative cases.

The subject of the study is the existing scientific concepts of administrative proceedings, the works of scientists studying the relevant problems, the regulatory framework, and law enforcement practice in the field of judicial appeal of acts and actions of state authorities.

The purpose of the research is a comprehensive theoretical and legal analysis of the revision of judicial acts on administrative cases in the Kyrgyz Republic, the study of practical issues with a view to their legal resolution, development trends, and the development of recommendations and proposals aimed at improving the effectiveness and improvement of the legislation of the Kyrgyz Republic and the practice of its application.

The methodological basis of the research consists of the provisions of the dialectical method of cognition, such general and particular methods of scientific cognition as a historical, system - legal, formal-legal, comparative-legal, statistical, logical-legal, the method of legal modeling, and others.

The obtained results: The developed scientific and practical provisions can apply for making changes and additions to the normative legal acts regulating the institute of administrative proceedings on the issues of revision of judicial acts in accordance with the established procedure. Besides, the author's conclusions, suggestions, and recommendations can be used in research activities in the educational process when teaching such disciplines as "Administrative procedure law" and "Administrative Law."

Scope of application: The theoretical results can be used by legislators, legal scholars, and practitioners to improve further the institution of review of judicial acts in the administrative proceedings of the Kyrgyz Republic.

